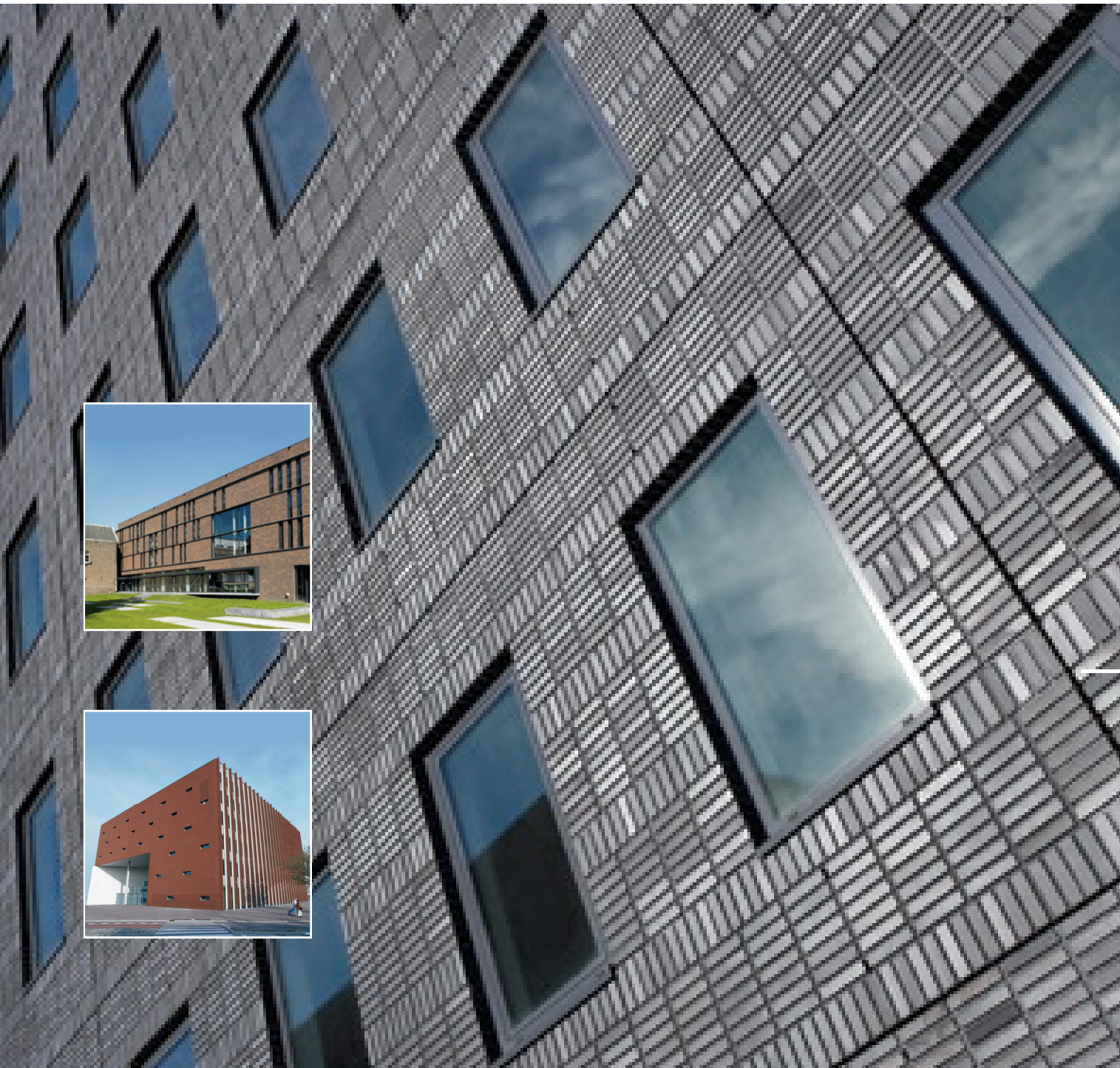

BrickVision

COLOFON

BrickVision is een uitgave van:

Wienerberger B.V.
Hogeweg 95
Postbus 144, 5300 AC Zaltbommel
T 0418 - 59 71 11
F 0418 - 59 12 92
info.nl@wienerberger.com
www.wienerberger.nl

Redactie

T. Bongers
G. de Booij
J. Kouwenberg
R. Mulder
J. Stam

Met redactionele medewerking van:

C. Kruit
R. van der Pluijm

Fotografie

R. Peijnenburg, 's-Hertogenbosch
D. Scagliola, Amsterdam

Vormgeving

SpringDesign, 's-Hertogenbosch

Drukwerk

De Longte Drukkerij, Dordrecht

Oplage

5000, verspreid onder architecten
en ontwerpers

Idee?

Heeft u suggesties over projecten
die aandacht verdienen in deze uitgave
laat het ons dan weten.

*Niets uit deze uitgave mag zonder
toestemming van de uitgever worden
gekopieerd of gedupliceerd.*

VOORWOORD

Deze derde BrickVision bruist van de nieuwe ideeën. Niet alleen laten we weer een prachtige collectie van projecten met baksteen zien, ook is er een positief moment van bezinning en een uitdaging om mee te denken over de toekomst van keramiek. Om met het laatste te beginnen: Wienerberger is een samenwerking aangegaan met het Europees Keramisch Werkcentrum (.ekwc) en wil daarmee de zoektocht naar de creatieve en technische mogelijkheden van keramische bouwmaterialen in nieuwe banen leiden. De uitdaging wordt meteen voor de voeten gelegd in de vorm van een uitnodiging om mee te doen aan (internationale) workshops en experimenten met en over keramiek. Uiteraard zal BrickVision te zijner tijd verslag doen.

Een interview met Sjoerd Soeters geeft altijd stof tot nadenken. Nu eens niet een verhaal over het puzzelen op het niveau van waalformaat, maar op het niveau van de stad. De keuze voor een baksteen kan ingrijpende en langdurende gevolgen hebben. Dat laatste toont bijvoorbeeld ook het project in Tilburg van Jo Coenen en zijn bureau: de zoektocht naar de juiste baksteen voor een uitbreidingsproject nam veel tijd in beslag. Er was al zo ontzettend veel verschillend steenachtig gevelmateriaal in de omgeving, dat een enkele baksteen zo maar de verbindende factor voor een heel project kon worden. En dat dus ook deed.

Elk project zijn eigen baksteen. Als er iets is wat uit deze BrickVision blijkt, is dat het zoeken naar de juiste baksteen niet licht moet worden opgevat. Gelukkig is er keuze genoeg. Wienerberger hoopt te kunnen helpen met die keuze, heeft daarvoor ook de expertise in huis. Want wat is er prettiger om gezamenlijk te werken aan een mooi project en er daarna nog langdurig plezier van te hebben?

We hopen dat u een moment vindt om – samen met ons – even rustig te genieten van de in deze BrickVision getoonde projecten.

INHOUDSOPGAVE

Interview Sjoerd Soeters

'Kan het allemaal iets menselijker, individueler en expressiever, alstublieft?'

4

Kunstencluster Fontys Hogeschool, Tilburg

Versmelting van creatieve stromingen

9

Samenwerking Wienerberger en .ekwc

Samen op zoek naar creatieve oplossingen

12

Stadskantoor, Goes

Fier en zelfstandig

14

Rotonde, Heesch

Kleur als herkenningspunt

18

Jongeren centrum EFS, Aalburg

Tegendraads verzamelpunt

20

Column door Rob van der Pluijm

Zijn CE-stenen mooier?

23

Kantoorgebouw Chelsea, Den Haag

Nieuwe ambachtelijkheid

24

'KAN HET ALLEMAAL IETS MENSELIJKER, INDIVIDUELER EN EXPRESSIEVER, ALSTUBLIEFT?'

Sjoerd Soeters over de Nederlandse stad

De stad is geen losse verzameling van gebouwen. Een stad bestaat uit lijnen, wanden, kamers en corridors. Een half uur met Sjoerd Soeters om de tafel zitten betekent college krijgen. Over de geschiedenis van de stad. Over de ervaring van publieke ruimten, die van alle tijden is en helemaal niet aan de eenentwintigste eeuw gebonden. 'Architectuur is niet de primadonna van de hedendaagse stad', stelt Soeters, 'maar moet dienstbaar zijn aan de stedelijke ruimte'. In het tweede halfuur wordt het allemaal wat persoonlijker. Soeters is supertrots op 'zijn eigen kasteel Haverleij', vindt dat in veel steden 'maar wat wordt gedaan' en vindt IJburg 'onthutsend'. Over Soeters en de zijnen, op zoek naar de waarheid van hun vak.

Het bureau Soeters Van Eldonk Ponec architecten heeft inmiddels tachtig medewerkers en is gevestigd aan de Kerkstraat in Amsterdam. In een zilveren gebouw met metalen gevels. 'Ik weet niet of ik dat nu aplomb zou doen', zegt Soeters later in het gesprek. Het gebouw valt zeker op tussen de historische klok- en halsgeveltjes.

Het interieur is zo mogelijk een nog grotere verrassing. Meteen na binnenkomst is er een grote hal, een vide met

een dak dat kan worden geopend. In de vide hangt een enorme kroonluchter van Murano-glas. Eronder staan drie rijen tafels met ruim veertig metalen bistrostoeltjes 'Made in France'. Een industriële keuken is aangelicht met felle kleuren. Het lijkt een toevallig samenraapsel van details en materialen – oud en nieuw, uitbundig of sober – maar het geheel klopt. En je blijft er naar kijken.

De route naar het kantoor van Sjoerd Soeters is bruggetje over, drie trappen op, daar vlakbij het dakterras met zicht op de antieke daken van Amsterdam. Midden in de stad, het werkerrein van de mensen in dit gebouw.

'De stad is van de mensen die erdoorheen lopen', begint Soeters zijn verhaal. 'Het komt allemaal terug op het begrip ruimte. In het Engels heb je daar twee woorden voor: 'room' of 'space'. In 'room' voel je je behaaglijk. Bij 'space' krijg je toch meer het gevoel van een tochtige omgeving. Wat wij proberen te doen is om behaaglijke ruimte in de stad te creëren, vanuit een context die we al eeuwenlang kennen. We zijn wat dat betreft echt op zoek naar een soort waarheid, naar een ruimte-ervaring die van alle tijden is.'

Hollandse uitzondering

Om te begrijpen hoe de stad werkt, moet je teruggaan in de geschiedenis, zo stelt Soeters. 'De Nederlandse stad is traditioneel anders dan de steden in de landen om ons heen. In Nederland waren het de vrije burgers die de stad bouwden door op plotjes land huizen te bouwen. We hadden geen koningen die delen van de stad sloopten om assen te creëren of paleizen te bouwen. Eigenlijk zijn onze steden nog steeds gebaseerd op de primitieve middeleeuwse stad, die een zekere verrijking in de renaissance en de Gouden Eeuw onderging. Het zijn steden die frontmakend zijn aan de openbare ruimten. In de literatuur wordt de ontwikkeling van dit type stad wel de 'Dutch Interlude' genoemd. We zijn echt een uitzondering in Europa.'

Soeters haalt twee plattegronden tevoorschijn. Het zijn zwartwitte stedenbouwkundige situatietekeningen van een

Mariëburg,
Nijmegen

Mariënburg,
Nijmegen

historisch stadscentrum en het hart van een nieuw gebouwd stadsdeel. Soeters wijst op de tekening van de nieuwbouwwijk: 'In de ideologie van de hedendaagse stedenbouw staat veel wit voor ruimte en dat is kennelijk goed. De zwarte vlakjes, de gebouwen, staan los en hebben ongetwijfeld een prachtig wijds uitzicht. Voor het gemotoriseerd verkeer is deze wijk ideaal. Maar voor mij, als voetganger betekent al dat wit iets heel anders. Waar ben ik? Wat zijn dat voor gebouwen? Ze glimmen nu nog mooi, maar tonen ronduit armoedig als ze ouder worden.' Soeters gaat duidelijk voor de historische variant. 'Op deze tekening is zwart dominant. De gebouwen vormen samen de ruimte, met de holling in de bebouwing zijn er publieke, stedenbouwkundige ruimten. Deze stad is voor voetgan-

gers, veel intiëmer. De gebouwen hebben een voorkant, een gezicht. In oude steden voel je meer detail, is er meer kleur en warmte.'

Behoeftte aan ritme

Iets meer dan vijftien jaar geleden is Soeters terdege gaan nadenken over de stad. Ik zat bij de Amsterdamse Welstand en zag in die hoedanigheid enorme hoeveelheden bagger voorbij komen. 'Is architectuur wel de redding voor wat we stedenbouwkundig allemaal misdoen?' heb ik me toen afgevraagd. Er zijn in die tijd veel ambtelijke oplossingen bedacht voor moeilijke plekken in de stad. Die "wethoudersarchitectuur" heeft veel schade aangericht. Die tijd bij de Welstand heeft voor mij echt gefungeerd als

'IS ARCHITECTUUR WEL DE REDDING VOOR WAT WE STEDENBOUWKUNDIG ALLEMAAL MISDOEN?'

een postdoctorale opleiding. Ik heb ontzettend veel geleerd van het kijken naar werk van anderen.'

Soeters wilde het anders en kreeg met een aantal projecten de gelegenheid om te laten zien wat hij bedoelde. Hij maakte onder meer het masterplan voor het Java-eiland in Amsterdam en dat voor Mariënborg in Nijmegen.

'Als je denkt vanuit een stedelijke ruimte voor voetgangers, dan moet die auto weg, krijg je smallere profielen en krijg je met beide gevels contact. De ruimte tussen de gevels is tussen de 6 en 9 meter. Dan heb je behoefte aan ritmering. In blokmaat, maar ook op het niveau daaronder. Met het inspringen van de lijn van de gevel en met kleuren kun je heel veel doen.'

Bij elk project is er een ander recept. 'Bij het Java-eiland zijn we de stedelijke blokken gaan knippen in kleinere gebouwen. Op de grote kades zijn er telkens blokken van 27 meter in een andere kleur. Door nieuwe grachten te maken en de lange kade te laten golven tussen de bruggen, krijg je een gevoel van opsluiting tussen de bruggen, krijg je een gevoel van opsluiting tussen de bruggen. Dat is geen onprettig gevoel, maar een gevoel van geborgenheid. Op de tussengrachten wordt dit ritme op kleinere schaal herhaald.'

Menselijke maat

Het werk van Soeters mag dan op verschillende niveaus referenties hebben naar de tradities van de Nederlandse bouwkunst, de meeste van zijn gebouwen zijn toch duidelijk van deze tijd. 'We proberen de menselijke maat weer in onze stedelijke habitus terug te brengen. Dat doen we door de oude taal te vernieuwen en we zetten daarbij hedendaagse middelen in. Het kasteel Haverleij, dat

onlangs is opgeleverd, laat bijvoorbeeld veel verschillende typen metselwerk zien. De lagen van de geschiedenis zijn daar vertaald in dichtgemetselde nissen en Gotische bogen, terwijl het allemaal nieuwbouw is. Misschien ziet het er nu nog vreemd uit, maar over tien tot vijftien jaar spreekt die suggestie van de geschiedenis een duidelijke taal.'

'Het is heel moeilijk om een nieuwe betekenis te geven aan het oude. De term 'retro' dekt ook niet de lading. Het is niet zomaar een nieuw dingetje.'

Soeters kan zich dan ook opwinden over wat hij noemt 'weggooi-architectuur': we hebben het alleen over de bouw prijs per kuub en daar staat weer nieuwe onzin.' Vraag hem over zijn mening over IJburg en hij begint letterlijk te rillen. 'Vreselijk! Je kijkt ernaar en denkt 'is dit nu de nieuwe wereld?'. Onthutsend! Ook op zo'n nieuwe plek moet je zorgen dat de gebouwen met elkaar communiceren. De neiging om hard te stempelen en repeteren op gebouwniveau is heel stupide. Zo van 'jongens, het grid is recht en de gevel is plat.' Wie wordt daar nu gelukkig van? Gebouwen zijn geen sculpturen in de openbare ruimte. Kan het allemaal iets menselijker, individueeler en expresiever, alstublieft?'

door Ir. Caroline C. Kruit

Java-eiland,
Amsterdam

Versmelting van creatieve stromingen

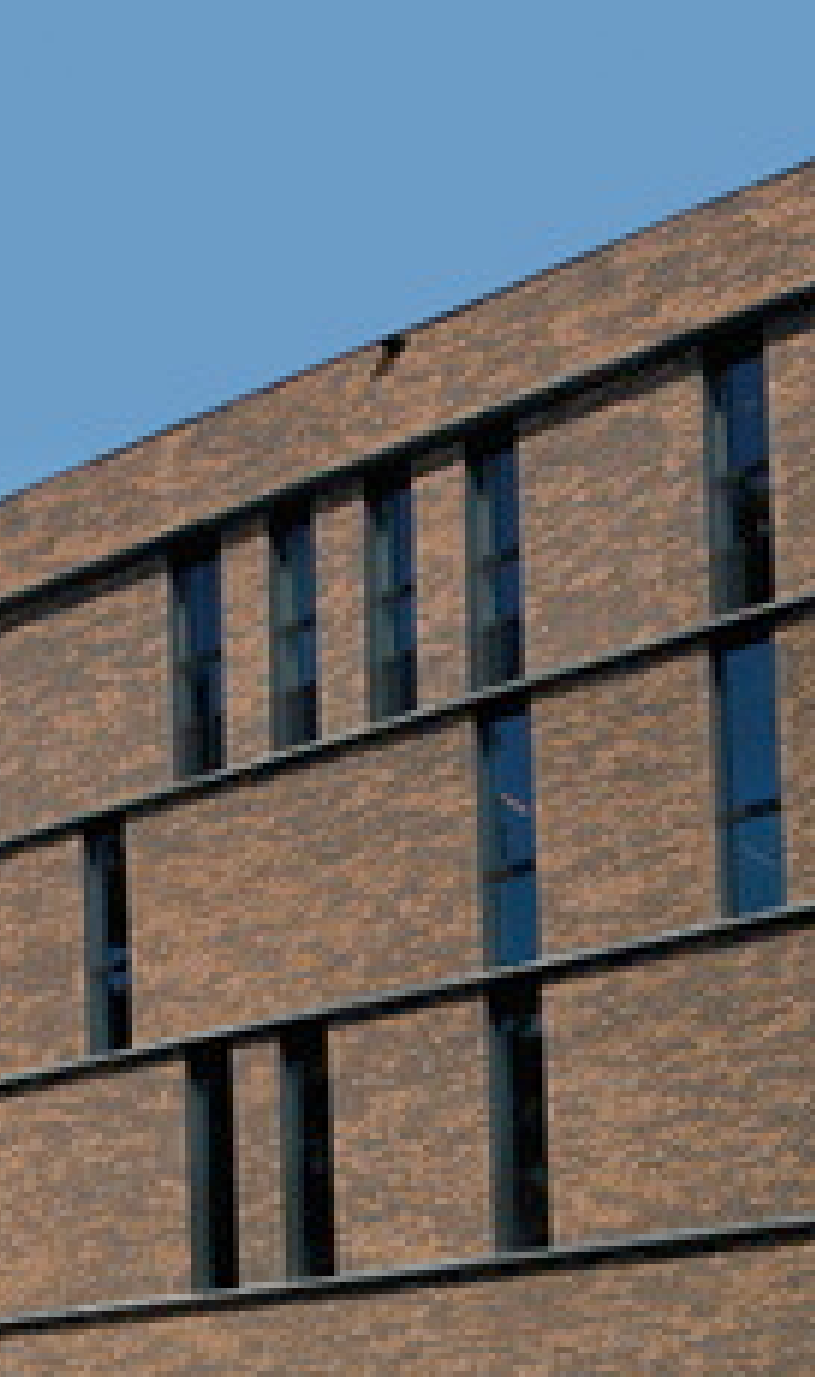
Het is alweer ruim tien jaar geleden dat Jo Coenen een masterplan opstelde voor het centrum van Tilburg. Begin november 2005 is de tweede fase van de uitvoering officieel afgerond. Met de inpassing van het Kunstencluster van Fontys Hogescholen krijgt de hele omgeving een nieuwe impuls. Met subtiële gevels van genuanceerde bronskleurige baksteen is cohesie aangebracht.

De plek waar de uitbreiding voor de Hogeschool moest worden geplaatst, was een gat in de Bisschop Zwijsenstraat, tussen twee rijksmonumenten: een kapel van een nonnenklooster en een wit gestucte villa. 'Eigenlijk was die plek een stukje achterkant van de straat', vertelt Bettina Sättele van het Maastrichtse architectenbureau van Jo Coenen. 'De omgeving bestaat uit een verzameling van bouwstijlen met totaal verschillende karakters. Het is een heel complexe stedenbouwkundige situatie, waarbij de witte villa en de kapel zonder twijfel de hoofdrolspelers zijn.'

Al vrij snel werd gekozen voor een baksteengevel voor de uitbreiding. De keuze voor een steen was echter 'een vrij lang traject', vertelt Sättele. 'Voor ons was het heel belangrijk om met de kleur en kleurschakeringen een context te creëren met de al aanwezige materialen. Het straatbeeld in de directe omgeving laat zoveel verschillende soorten steen zien, dat we heel zorgvuldig te werk zijn gegaan.' Sättele: 'We hebben veel monsterborden gemaakt met verschillende mengingen van stenen. Die borden hebben we voor de bestaande gevels gezet en gefotografeerd. Voor de Welstand en Monumentenzorg hebben we een collage van die foto's gemaakt. Je kunt zonder een dergelijke referentie je keuze moeilijk beargumenteren. Een sortering kun je niet van een paar stenen aflezen. Daarom zijn er ook proefmuurtjes gemaakt.'

Ook bij de detaillering van de gevel is gekozen voor referenties met de omliggende gebouwen. Zo zijn bijvoorbeeld de horizontale lijsten en verticale ramen van de witte villa de aanleiding geweest om een moderne baksteengevel te maken met diezelfde geleding. De vleugel tussen kapel en de villa bestaat uit een egaal gemetselde wand met horizontale lijnen en schijnbaar willekeurig geplaatste, verticale ramen.

Achter die ramen bevinden zich creatieve studierichtingen van de Fontys Hogeschool. In de witte villa bevindt zich de studierichting architectuur en stedenbouw. Elders in het gebouw worden muziek, beeldende kunst en drama gedoceerd. Met de inpassing van de nieuwbouw is weer rust in het straatbeeld gebracht, zodat de creativiteit zich optimaal kan ontplooiën.

Architectenbureau:

Jo Coenen & Co Architecten, Maastricht

Architect:

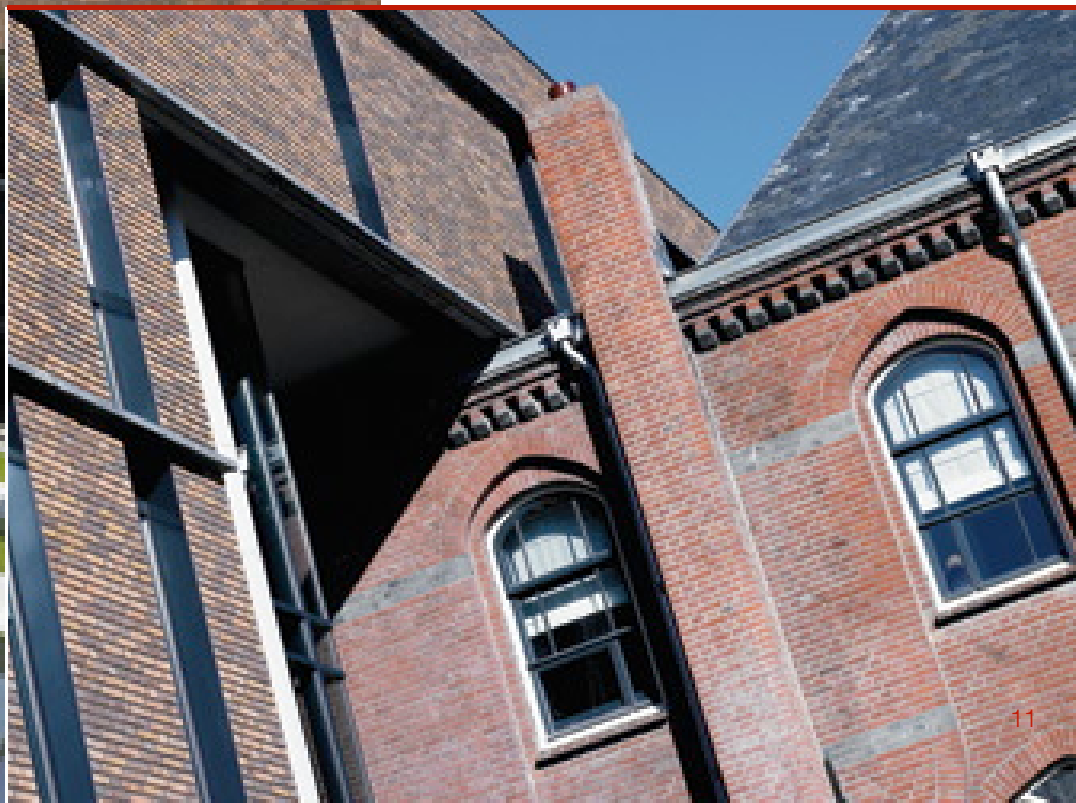
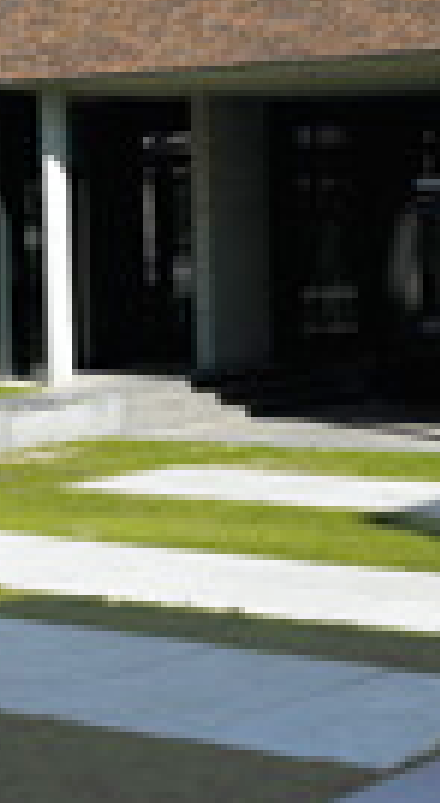
Bettine Sättele

Sortering:

Wienerberger Esbeek -
Mix 70% Mezus + 30% Westrik handvorm,
waalformaat

Kenmerken:

Uitbreiding in oude binnenstad

Samen op zoek naar creatieve oplossingen

Wienerberger en het Europees Keramisch Werkcentrum (.ekwc) gaan intensief samenwerken om de band tussen keramiek en architectuur zoveel mogelijk te stimuleren. In juli ondertekenden beide partijen de overeenkomst, die zal leiden tot workshops en projecten die de innovatie in de keramische branche zullen verlevendigen.

Het Europees Keramisch Werkcentrum (.ekwc) is een internationale werkplaats waar de artistieke en technische mogelijkheden van keramiek worden onderzocht. Kunstenaars, ontwerpers en architecten gaan, begeleid door de medewerkers van het centrum, in een actieve en intensieve vorm van onderzoek met elkaar op zoek naar de mogelijkheden van het materiaal en de productieprocessen. De opgedane kennis en ervaring wordt zo veel mogelijk verspreid om de ontwikkeling in de keramische kunst, design en architectuur te bevorderen.

Keramiek en architectuur

Het .ekwc werkt in de vorm van thematische projecten samen met het kunstonderwijs, de keramische industrie, wetenschappelijke onderzoeksinstituten, musea en galeries. Jaarlijks stelt het .ekwc werk- en woonruimte en een team van gespecialiseerde medewerkers beschikbaar aan beeldend kunstenaars, ontwerpers en architecten.

Gedurende drie maanden aaneengesloten of gefaseerd kunnen deze aan de realisatie van hun eigen plan werken. De komende jaren staat het project 'Keramiek en Architectuur' centraal. Binnen dit project worden deelprojecten en activiteiten ondernomen om de toepassingen van keramiek in de architectuur nader te onderzoeken. Materiaal- en vormstudie gaan hierbij zij aan zij.

Samenwerking

Het .ekwc wordt voor wat betreft haar structurele taken gesubsidieerd door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Voor alle overige activiteiten is het .ekwc afhankelijk van incidentele subsidies en sponsoring. Het hoofdsponsorcontract met Wienerberger stelt het centrum in staat aanvullende activiteiten te kunnen realiseren, met name op het gebied van architectuur. Een deel van de sponsoring komt ten goede aan het Wienerberger Research Fund, dat financiële armslag biedt om uitgebreid technisch onderzoek te doen. Hiermee kan Wienerberger invulling geven aan de doelstelling om méér te willen betekenen voor keramische bouwmaterialen en om te kunnen inspireren en adviseren in keramische architectuur.

Remko
Posthuma

BRICK & COMBINED RESIDENCIES

Tot 1 december 2005 is het mogelijk om een projectvoorstel in te sturen voor twee projecten van het .ekwc. Het betreft in beide gevallen nieuwe rondes van al lopende projecten.

Voor het project 'Brick' worden architecten, industrieel ontwerpers en beeldend kunstenaars uitgenodigd om een werkplan te maken voor de ontwikkeling van een nieuw type baksteen of een nieuwe toepassing van een bestaande baksteen. Geselecteerde deelnemers krijgen de gelegenheid om hun plan te realiseren: in het eigen atelier, bij

.ekwc of in een baksteenfabriek. De resultaten van deze ronde van 'Brick' worden in 2007 tentoongesteld en gepubliceerd.

Het is ook mogelijk om aan te melden voor een 'Combined Residency', een samenwerkingsverband van een architect met een kunstenaar of industrieel ontwerper. In 2006 en 2007 zullen wederom woon- en werkplekken aangeboden worden voor een periode van drie maanden, waarbij een experiment met keramiek als bouw materiaal centraal staat. Doorgaans verblijft de kunstenaar of ontwerper in het .ekwc, terwijl de architect wekelijks de voortgang komt bespreken. De resultaten van deze ronde van 'Combined Residencies' zullen in 2008 wereldkundig worden gemaakt.

Aanvullende informatie en aanmeldingsformulieren zijn te vinden op www.ekwc.nl of verkrijgbaar per e-mail op info@ekwc.nl. Een internationale jury zal begin 2006 bekendmaken welke voorstellen worden gehonoreerd.

Fier en zelfstandig

Het nieuwe stads kantoor in Goes is een kloek gebouw. 'Een stadhuis moet stevig en zelfstandig tussen de burgers staan', zo stelt architect Rudy Uytenga. 'Maar het moet ook toegankelijk zijn voor iedereen'. Daarom kreeg het huis voor de burgers van Goes warmrode, gemetselde gevels en werd de betekenis van het gebouw voelbaar tot in de details. Ook de open gevels kregen een functioneel accent met baksteen: verticale louvres van geprefabriceerde kaders volgens het 1toBuild-principe.

Het stads kantoor van Goes is ontworpen als een poort. Met een vierkante plattegrond en duidelijke accenten in de verschillende gevels, staat het gebouw robuust op een belangrijk knooppunt in de stad. Al vanaf het begin van de opdracht was het bij architect Rudy Uytenga bekend, dat de opdrachtgever graag een 'gemetselde' gevel wilde zien, vanwege de warme, duurzame uitstraling. 'Natuurlijk houd je daar rekening mee', zegt hij nu. 'Maar het allerbelangrijkste is toch dat de mensen die er werken daglicht kunnen voelen.

Carrévorm met een diagonaal

Het gebouw bestaat uit compacte kantoorvloeren rond een centrale hal, die een belangrijke rol speelt in de klimaatbehouding. Het installatieconcept is energiezuinig: met warmte-koude opslag in de bodem, betonkernactivering in wingvloeren en warmteterugwinning uit ventilatie-

lucht. Het ontwerp van de gevels is erop gericht om warmte buiten te houden, maar het licht zo optimaal te laten gebruiken.

De noord- en zuidgevels zijn daarom vrij gesloten gehouden. In de zuidgevel is een poort gemaakt met een getrapte 'waterval' van glas en in de noordgevel vormt de raadzaal een grote erker. De west- en oostgevel zijn zo open mogelijk gehouden, maar kregen lamellen om de directe zoninval te beperken. Uytenga: 'We kozen uiteindelijk voor verticale lamellen, als een brise soleil, om de directe zoninval van de lage oost- en westzon te vertragen. Met deze louvres valt de zon nu pas om een uur of zes pal op de gevel.'

De louvres werden uitgevoerd als enkelschalige elementen van baksteen met stalen kaders voor de ophanging. Door te kiezen voor dezelfde baksteen als bij de meer gesloten gevels, ontstaat een consistent beeld voor het hele gebouw. Een bijkomstig effect, dat volgens Uytenga weinig heeft te maken met functionaliteit, maar alles met zijn manier van werken: 'Dat spelletje van open en dicht, de transformatie van een gebouw wanneer je eromheen loopt, dat vind ik leuk', stelt Uytenga.

Zoeken naar de kwinkslag

Voor de op details gerichte bezoeker van het gebouw, valt er veel te ontdekken in Goes. Allereerst is de keuze voor de geperforeerde strengperssteen bijzonder. Door te spe-

len met de dichte vlakken en de kant met de perforaties ontstaat er een geraffineerd spel van textuur en licht. In de louvres is de baksteen zo toegepast, dat de gaten zichtbaar zijn. 'De zon kan er niet doorheen, daarvoor zijn de gaten relatief gezien te klein', zegt Uytengaak. 'Maar het licht blijft wel in de steen hangen, en dat geeft een spannend effect.'

De diagonaal in de plattegrond komt terug in de gevels: de breedte van de louvres verspringt in een schuine lijn van linksonder tot rechtsboven. Schuin kijkend op de oost- en westgevels geeft dat een perspectief, dat vrijwel onzichtbaar is wanneer je er recht voor staat.

Voor de grotendeels gesloten kopgevels is gekozen om de bakstenen 'gewoon' toe te passen, dus met het gesloten vlak in zicht. Een uitzondering vormt hierop een vlak

rechtsboven in de zuidgevel, waar de veranderende textuur van de gevel verraadt dat hier iets bijzonders gebeurt. 'Op die plek zijn de gaten weer naar het licht gemetseld', vertelt Uytengaak. 'Achter dat stukje gevel zit een grote glasplaat met een serre erachter, die twee verdiepingen beslaat'. Zo zit het gebouw vol met vernuftige oplossingen, die zoals Uytengaak zegt 'nergens spectaculair of vreselijk innovatief' zijn, maar wel maken dat een gebouw gaat leven.

Architectenbureau:

Rudy Uytengaak Architectenbureau bv, Amsterdam

Opdrachtgever:

Gemeente Goes

Sortering:

Wienerberger Wanlin - Rood strengpers, formaat 286/290x90x90

Kenmerken:

1toBuild enkelschalige prefab baksteen elementen

Metselwerk:

Gemetseld met dunbedmortel

STEEN & TECHNIEK

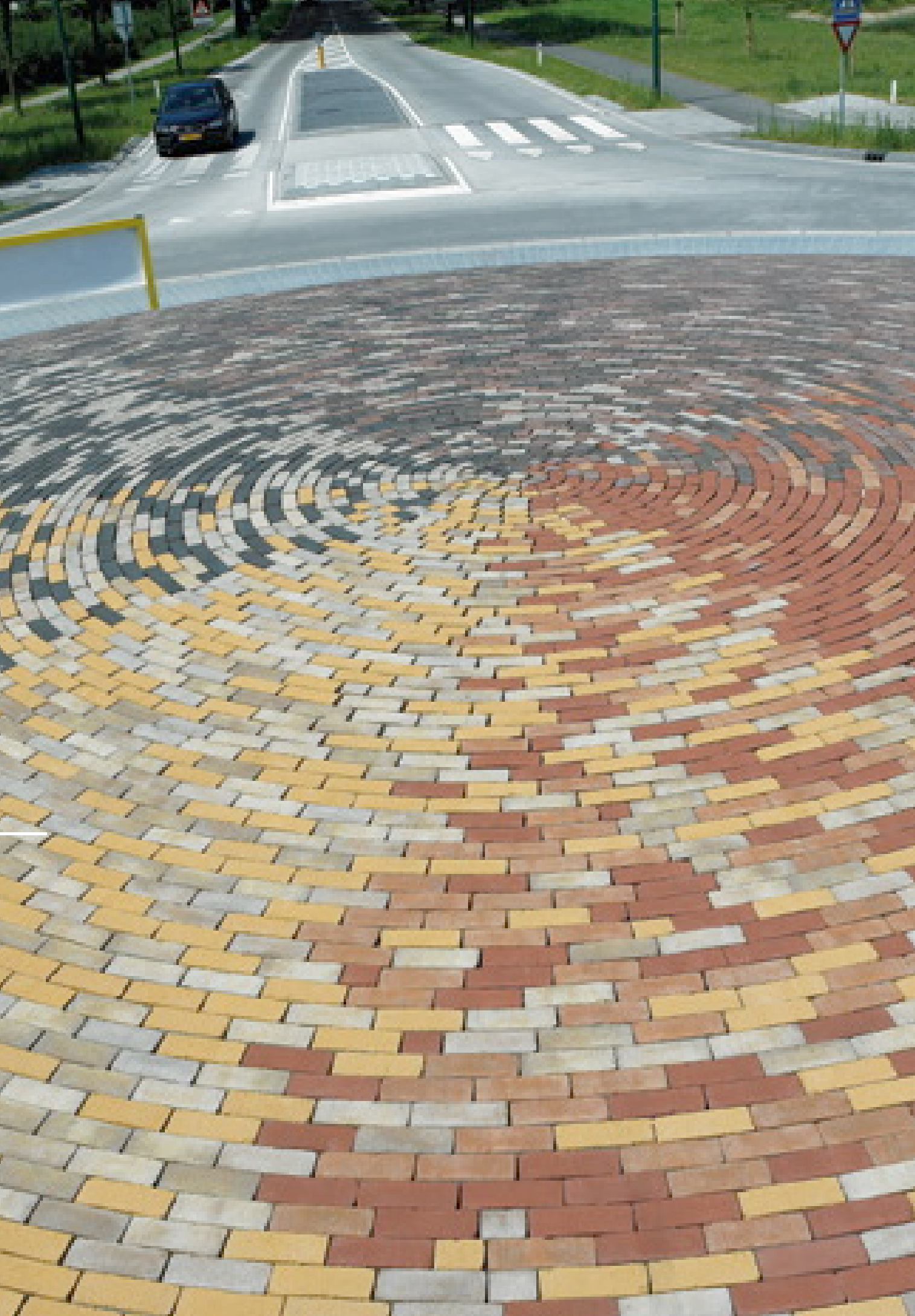
De bakstenen lamellen die bij het Stadskantoor Goes dienen als zonneschermen, vragen om een uitgekiend ontwerp en onderzoek naar de bevestiging aan de draagconstructie. De keramische zonneschermen zijn gerealiseerd binnen het 1toBuild-principe: enkelschalige prefab baksteenelementen waarbij ontwerpvrijheid en prefab voordelen gecombineerd worden. 1toBuild maakt deel uit van Wienerberger BrickSupport: verzamelnaam voor vernieuwende toepassingen in baksteen.

De zonneschermen bestaan uit diverse baksteenlamellen met een afmeting van circa 510 mm breed en 1430 mm hoog. De grootste lamel bestaat uit vijf bakstenen naast elkaar en zes bakstenen boven elkaar. De bakstenen zijn opgenomen in een raamwerk van stalen thermisch verzinkte kokerprofielen met aangelaste stripjes. De optre-

dende windbelastingen worden door het kokerprofiel en de stripjes afgedragen naar de achterliggende constructie. In totaal zijn zeven verschillende afmetingen baksteenlamellen vervaardigd.

Vanzelfsprekend is tijdens het ontwerp stilgestaan bij de hechtsterkte tussen de bakstenen en de lijm mortel. De hechtsterkte is van groot belang voor het opnemen van de windbelastingen. Door de keuze van een hoogwaardige lijm mortel werden de maximaal toelaatbare spanningen in de lijm mortel en de toegepaste bakstenen niet overschreden.

De keramische zonneschermen zijn - inclusief de kokerprofielen - volledig prefab op de bouwplaats aangeleverd. De montage was daardoor redelijk eenvoudig.

Kleur als herkenningspunt

Rotondes zijn letterlijk herkenningspunten. De nieuwe wijk De Hoef in Heesch, gemeente Bernheze, wordt van twee kanten af ontsloten zonder een doorgaande verbinding door de wijk. Rotondes markeren de ingang tot de wijk. Kunstenaar Jeroen van Westen geeft met een vierkleurig mozaïek letterlijk richting aan de infrastructuur.

De ontsluiting van de tweede fase van uitbreidingswijk De Hoef in Heesch is nog niet voltooid. De belangrijkste toegangswegen zijn de Graafsebaan en de Nistelrodeseweg. De toegang aan de Graafsebaan zal nog enige jaren op zich laten wachten, maar de rotonde die de toegang aan de Nistelrodeseweg markeert, is nu gerealiseerd naar het ontwerp van Jeroen van Westen.

De kunstenaar is vanaf de initiatiefase bij het ontwerp van de wijk betrokken. Hij kreeg daarbij de opdracht om de waterhuishouding binnen de wijk te verbeelden. Een kolfje naar zijn hand, want de wisselwerking tussen natuur en cultuur is een terugkerend thema in het werk van Van Westen. Om de toegangswegen van de wijk te markeren, werd besloten om Van Westen ook in te schakelen voor de vormgeving van de rotondes.

Voor de rotonde aan de Nistelrodeseweg koos Van Westen voor een bolsegment, belegd met een 'mozaïek' van bakstenen. Bernheze ligt niet ver van de Maas, in een gebied waar prachtig traditioneel baksteenwerk is toegepast voor huizen en wegen. De materialen en kleuren uit de directe omgeving gebruikte Van Westen om zijn mozaïek te componeren.

Het mozaïek bestaat uit vier kleuren, georiënteerd op de windrichtingen: geel (zuid), rood (oost), bruin (noord), zwart (west). De vloeiende kleurovergangen ontstaan door variaties in de kleuren van de bakstenen en door de bakstenen te leggen volgens een toevallig patroon binnen bepaalde cirkelsegmenten.

De toekomstige rotonde aan de Graafsebaan zal identiek zijn in maat, materiaal en kleurstelling. Pas als deze rotonde is gemaakt, zal zichtbaar worden dat de twee ontsluitingswegen niet parallel lopen. Bij benadering van de rotondes zal een andere kleur zichtbaar zijn, hetzelfde geldt voor weggebruikers die de wijk verlaten.

Van Westen heeft met deze twee rotondes dus niet alleen herkenningspunten gemaakt, maar ook een kompas. De rotondes zijn oriëntatiepunten: oriëntatie op de ruimte en op de culturele historie van het invloedsgebied van de Maas.

Kunstenaar:

Jeroen van Westen, Enschede

Architectenbureau:

Ingenieursbureau Van Kleef, Vught

Opdrachtgever:

Gemeente Bernheze

Sortering:

Wienerberger Kijfwaard - Bruno, Grigio, Latina, Mastiek, Nero, Orano, Siena, Solane - vormbak, dikformaat

Kenmerken:

Kunstwerk in straatbakstenen

Tegendraads verzamelpunt

'Metsel maar raak' was de instructie die de metselaars kregen. Op hun pallet lag een bonte verzameling van restpartijen van een traditionele steenoven: aan elkaar geklonterde bakstenen, scheve bakstenen. Met de toevoeging van witte, blauwe en rode wegdekreflectoren was het mengsel compleet. Het resultaat is 'efs', *slang* van de plaatselijke jongeren voor het woord 'tegendraads'.

Het plezier van het samenwerken aan een gebouw straalt af van elk detail in dit jongerencentrum in de gemeente Wijk en Aalburg. Bij de realisatie van het ontwerp van Casper Schuuring van Monk Architecten uit Utrecht hebben de uiteindelijke gebruikers een grote rol gespeeld. Het gebouw is gemaakt door een beroep te doen op de maatschappelijke verantwoordelijkheid van alle bij de bouw betrokken partijen. De middelen om het jeugdhonk te realiseren waren minimaal, het ontwerp is onder invloed van wisselende eisen diverse keren aangepast. Het interieur is uiteindelijk grotendeels door de jongeren zelf getimmerd.

Ramen en deuren komen nauwelijks voor in de gevel van het gebouw. Om de jongeren ('de jongens', zoals ze door de architecten worden genoemd), een besloten plek te geven, waren uitzicht en inblik niet gewenst. EFS (ook de naam is door de jongens zelf bedacht) is een jongerencentrum waar ruimte is voor naschoolse activiteiten, met name gericht op muziek luisteren en maken. Vandaar dat is gekozen voor een doos-in-doo's constructie waarmee geluidspieken van 110 – 130 dB kunnen worden opgevangen. De binnengevels zijn consequent bekleed met chipwood platen en akoestische panelen. Door daklichten komt licht in de binnenruimtes bij de entree en toiletten. De zeldzame ramen in de gevels bevinden zich bij de beheerderruimtes en de huiskamer. Dat levert een extreem gesloten gebouw. De in ruig verband gemetselde gevel geeft echter voldoende schouwspel en is bovendien ontmoedigend voor graffiti-artisten.

De bakstenen zijn overgebleven partijen van een baksteenfabriek met traditionele vlamovens (Wienerberger Bemmell). Veel stenen zijn half gesmolten, verkoold of aan elkaar gebakken. De kleuren zijn heel divers. De metselaars hadden moeite met de opdracht om niet te netjes te metselen. Maar na de kreet 'Metsel maar raak' werd het loodlijntje weggehaald en hebben ze er uiteindelijk veel plezier in gehad', zegt Kim Brok van Monk. De noodzakelijke dilataties kregen een even grillig verloop. Van een daktrim is geen sprake: er is een terugliggende, gemetselde dakrand gemaakt. Als versiering is een aantal wegdekreflectoren door het metselwerk gestrooid. Als de jongens 's avonds met hun scooters af- en aanrijden, geeft dat een schitterend effect.

Architectenbureau:

Monk Architecten, Utrecht

Architect:

Casper Schuuring

Sortering:

Wienerberger Bemmell -
Mix van diverse sorteringen in diverse formaten

Kenmerken:

Vrij metselverband

STEEN & TECHNIEK

Om graffiti te ontmoedigen is gekozen voor een speciaal metselwerk. Het metselwerk van de buitengevels van het jongerencentrum is uitgevoerd in een vrij metselverband. Een bijzondere en verantwoorde oplossing voor dit project.

Een vrij metselverband houdt in dat er geen verband of regelmaat is te herkennen in het metselwerk. In vrij metselwerk kan een mix worden toegepast van zeer veel kleuren en formaten bakstenen. Het resultaat is een grillig patroon en veelkleurigheid.

Het metselen van vrij metselverband is geen eenvoudige opgave. Het vraagt veel aandacht van de metselaar om over de gehele gevel onregelmatigheid zonder herkenbare patronen te verkrijgen. Zeker in de buurt van beëindigingen, zoals raam- en deurkozijnen.

Veelkleurigheid vraagt ook aandacht bij de verwerking van de stenen. Een samenspel tussen de opperman en de metselaar is nodig om vlekvorming voorkomen. De mix van bakstenen (verschillende kleuren en formaten) kan op pallets worden geleverd aan de verwerker. Voor de verwerker van de bakstenen is mengen op de bouwplaats dan niet meer nodig. Dit is een extra garantie dat het juiste, veelkleurige kleurbeeld dat de architect voor ogen heeft, daadwerkelijk ook ontstaat.

Zijn CE-stenen mooier?

In de loop van 2006 ontkomen ook gevelbakstenen er niet aan: ze moeten worden gemarkeerd met het bekende CE-logo. Wat is de achtergrond van deze CE-markering?

De CE-markering is een soort productlabel (conformiteits-teken) dat aangeeft dat de stenen volgens Europese specificaties zijn getest en dat de fabrikant de eigenschappen conform die specificaties afgeeft. De bekende NEN 2489 voor baksteen vervalt hiermee. Deze verandering komt voort uit de Europese Bouwproducten Richtlijn.

Op dit moment is er sprake van een overgangperiode van nationale richtlijnen naar Europese specificaties. Op 1 april 2006 zijn de nationale normeringsinstituten verplicht om de nationale productnormen terug te trekken en zullen metselbakstenen volgens de Europese productnorm NEN-EN 771-1 moeten worden gespecificeerd. De bijbehoren - de testmethoden zijn in de NEN-EN 772 serie opgenomen. Bekende begrippen zoals gebruiks- en maatklasse worden vervangen door Europese definities. Dat is handig als u een steen uit het buitenland haalt, maar lastig voor de dagelijkse gang van zaken. De Europese norm is een vergaarbak van alle eigenschappen. Voor eigenschappen die in een land of voor een toepassing niet van belang zijn, mogen fabrikanten 'NPD' (No Performance Determined) verklaren. In veruit de meeste toepassingen is voor een gevelsteen (technisch gezien) maar een beperkt aantal eigenschappen van belang: de maat en maatspreiding, de vorstbestendigheid en het Hallergetal (voor de mortelkeuze).

De druksterkte (voorheen vastgelegd met de gebruiksklasse) wordt niet genoemd. Omdat een gevel vrijwel altijd alleen zijn eigen gewicht draagt, zijn de optredende drukspanningen zo laag dat die altijd veilig kunnen worden opgenomen. Voor dragende muren is de druksterkte uiteraard wel van belang. Daarom moet volgens de Europese norm de gemiddelde druksterkte van het product worden verklaard. Met de daaruit af te leiden genormaliseerde druksterkte kan de druksterkte van het metselwerk worden bepaald.

Maat en maatspreiding

Bij het maken van een grof keramisch product treedt tijdens het drogen van de vormeling en tijdens het bakken krimp op, waardoor onvermijdelijk maatverschillen ontstaan. Volgens NEN-EN 771-1 moet de fabrikant de gemiddelde maat, de tolerantie op de gemiddelde maat en de maatverschillen verklaren. De toleranties (aangeduid met de T-klasse) en maatverschillen (aangeduid met de R-klasse) kunnen worden aangeduid in voorgedefinieerde

klassen of met de daadwerkelijke waarden. Dat laatste is vooral bij lijmwerk van belang. De maatverschillen die opgegeven worden komen grofweg overeen met de oude maatklassen. De toleranties betreffen de variaties in de gemiddelde lengte, breedte en hoogte die door de jaren heen op kunnen treden. Vooral voor nauwkeurig op kop-penmaat ontworpen metselwerk blijft de fabrieksopgave van de maat van belang.

Vorstbestendigheid

Over de wijze waarop de vorstbestendigheid moet worden gemeten, bestaat binnen Europa nog steeds verschil van mening. Klasse F2 staat in principe voor zeer vorstbestendig en komt overeen met de welbekende vorstklasse C. De nieuwe BRL 1007, waaraan momenteel wordt gewerkt, zal de Europese testmethode daarom accepteren als alternatieve methode. In die gevallen waar vorstklasse D noodzakelijk is (bijvoorbeeld bij kademuren) moet nog 'ouderwets' worden getest.

Hallergetal

Volgens de Europese norm is een steenfabrikant verplicht een minimale hechtsterkte te benoemen. De minimumwaarden uit de Europese mortelnorm aangehouden zijn echter lager dan de eisen voor gevelmetselwerk volgens de 2e druk van NEN 6790. Voor een verantwoorde mortelkeuze zal door de Nederlandse fabrikanten daarom ook de 'initiële wateropzuiging', bekend als het Hallergetal, worden aangeduid. Met dat getal kan de mortelleverancier adviseren over de toe te passen mortel.

De beoordelingsrichtlijn voor metselbaksteen (BRL 1007) wordt dus momenteel aangepast, een direct gevolg van het verdwijnen van NEN 2489. De norm voor het berekenen van metselwerk NEN 6790 TGB Steenconstructies is met het verschijnen van de tweede druk (NEN 6790:2005) inmiddels aangepast. Uiteraard bemoeit Europa zich ook met dergelijke normen. Aan het einde van dit jaar zullen voor alle TGB's Europese alternatieven zijn gepubliceerd. Voor metselwerk is dat EN 1996 Eurocode 6. NEN 6790 moet echter pas in 2010 worden teruggetrokken, zodat we voorlopig niet verplicht zijn om met de Europese rekennorm te werken. De Europese rekennorm biedt echter de mogelijkheid om met constructief gewapend metselwerk te rekenen: een uitdaging voor de toekomst.

CE-stenen blijven gelukkig net zo mooi als vroeger (we zetten het CE-logo niet op de steen, maar op de verpakking en de vrachtbrieven), maar 'makkelijker' zijn ze er niet op geworden.

Nieuwe ambachtelijkheid

'Zonder prefab hadden we voor dit gebouw nooit een dergelijk ambachtelijk patroon in de gevel kunnen maken', stelt Christian Grennan van 01-10 Architecten in Rotterdam. Met een huid van zogenoemde prefab Free2Build-panels oogt het kantoorgebouw Chelsea, langs de A4 bij Rijswijk, als een stoere poortwachter. Met een uitgekend patroon en slimme detaillering geeft het prefab metselwerk de gevel een nieuwe dimensie.

Chelsea is op papier een 'heel simpel, marktconform' kantoorgebouw, stelt architect Christian Grennan. Maar om de vierkante meters eenvoudigweg te stapelen zou voor deze zichtlocatie (langs de A4, met duizenden automobilisten die per uur langsrijden) een gemiste kans zijn. Grennan: 'We hebben gekozen voor subtiele ingrepen om de schaal van het gebouw wat vriendelijker te maken.' Nadat voor de gevelafwerking baksteen was gekozen, werd de mogelijkheid van geprefabriceerde elementen geopperd. Voor de locatie zou steigerloos bouwen een wenselijke uitvoeringsmethode zijn en bovendien kon op de bouwtijd worden bespaard. 'Toen brak een periode aan waarin we zijn gaan uitzoeken wat je wel en niet kunt met

prefab metselwerk. Het resultaat was verrassend. 'herinnert Grennan zich. 'Het bleek mogelijk om patronen te creëren die we ons met traditioneel metselwerk nooit hadden kunnen veroorloven.'

Voor de architect, aannemer (BAM Utiliteitsbouw), prefab-producent (Oosthoek/Kemper) en Wienerberger brak een spannende tijd aan waarin werd geëxperimenteerd met verschillende stramienen en patronen. 'Je bent bezig met een andere laag van materialisering', vertelt Grennan. 'Van een afstand maak je een donker gebouw met gaten erin, dichtbij krijg je lijnen en eenmaal met je neus er bovenop zie je de materialen. We waren bezig om het ambacht dat we kennen van oude gebouwen te vertalen naar een relatief nieuwe methode.'

Een detail dat prefab panelen vaak 'verraadt' is de naad tussen de panelen. Grennan: 'Om dat effect te minimaliseren hebben we extra horizontale en verticale naden in de panelen aangebracht. Een element heeft een stramienmaat van 7,20 meter. De indeling van het patroon baseerden we op 450 mm, waarbij we om de 900 mm een 'naad' introduceerden. Zo is er een ingewikkeld, maar egaal patroon ontstaan.'

De prefab panelen zijn niet alleen verticaal gebruikt, ook het plafond van de uitkragingen is ermee bekleed. 'Op twee plaatsen hebben we dit dankzij de prefab panelen kunnen doen. De panelen zijn immers verdiepinghoge 'balken' die je – als kartonnen dozen - binnen bepaalde grenzen over elkaar heen kunt schuiven, zodat er een uitkraging ontstaat. "Dat constructieve voordeel krijg je er automatisch bij,' vertelt Grennan. Ook de onderzijde van de uitkraging is bekleed met de Free2Build-panelen. De architect: 'Dat vraagt wel extra aandacht tijdens de uitvoering, omdat je moet voorkomen dat de panelen gaan doorbuigen. Deze panelen zijn daartoe tijdelijk ondersteund.' Over de gebruikte baksteen is Christian Grennan zeer te spreken: 'Daar zit een rijkdom in! De baksteen heeft een interessante mengeling van kleuren. We wilden een heel donkere baksteen, maar wel eentje die leeft, genuanceerd is. Om de kleur nog meer te laten spreken hebben we gekozen voor een diepe voeg, die een zekere schaduw geeft in het patroon van het metselwerk.'

Architectenbureau:

01-10 Architecten bv, Rotterdam

Architect:

Nico Brouwer / Christian Grennan

Prefab producent:

Oosthoek/Kemper, Tilburg

Sortering:

Wienerberger Buchwaldchen –
Dresden strengpers, waalformaat

Kenmerken:

Free2Build - tweeschalige prefab gevelementen

STEEN & TECHNIEK

Free2Build prefab gevelementen zijn het resultaat van partnership tussen Wienerberger en Oosthoek/Kemper, specialist in prefab betonnen constructies. Free2Build is onderdeel van Wienerberger BrickSupport, een concept waar diverse nieuwe ontwikkelingen in keramische bouwmaterialen bijeen gebracht zijn.

Free2Build: hoogwaardige, tweeschalige prefab gevelementen met een traditionele opbouw. Met een bakstenen buitenspouwblad, een luchtopbouw, thermische isolatie en betonnen binnenspouwblad. Dit dragende element vraagt om een aangepaste manier van construeren, maar biedt op het gebied van metselwerk zeer veel mogelijkheden.

De bijzondere wensen voor het metselwerkpatroon voor het Chelsea-gebouw is in een prefaboplossing van Free2Build eenvoudig op te lossen. Strak en stram staan de bakstenen in het gelid. Bij een dusdanig patroon is dit op de bouwplaats ondanks goed vakmanschap van de metselaars nagenoeg niet uitvoerbaar.

Vanzelfsprekend vraagt dit metselwerkpatroon in deze situatie om een zeer maatvast baksteen. Alleen dan komt dit metselwerkpatroon in zijn volledigheid goed naar voren.

Компания Славдом

www.slav-dom.ru

Контактные данные в г. Москва

Профессиональный шоу-рум «Павелецкая»:

115114, Москва, Павелецкая наб., д. 2, с. 01, оф. 133,
деловой квартал «LoftVille»

**Демо-парк, шоу-рум, офис продаж «Можайское-
МКАД54»:**

121596, Москва, Можайское ш., д. 165, с. 1 (54 км.
МКАД, внешняя сторона, заезд через дублер)

8 (495) 640-51-51

8 (800) 333-51-51

msk@slav-dom.ru

Контактные данные в г. Санкт-Петербург

Профессиональный шоу-рум «Аптекарская»:

197022, Санкт-Петербург, Аптекарская наб., д. 12,
БЦ «Кантемировский»

Демо-парк, шоу-рум, офис продаж «Пискаревский»:

195273, Санкт-Петербург, Пискаревский пр., д. 150,
корп. 2, лит. Н

8 (812) 337-51-51

8 (800) 333-51-51

spb@slav-dom.ru

